

Kwade wind

Van Kaouther Adimi verscheen eveneens
bij Ambo|Anthos *uitgevers*

De boekhandel van Algiers

Meld je aan voor onze nieuwsbrief om op de hoogte te blijven van
de nieuwste boeken van Ambo|Anthos *uitgevers* via
www.amboanthos.nl/nieuwsbrief.

Kaouther Adimi

Kwade wind

Vertaald uit het Frans door Noor Koch

Ambo|Anthos

Amsterdam

Gepubliceerd met steun van het Institut français des Pays-Bas

**INSTITUT
FRANÇAIS NL**

ISBN 978 90 263 6249 1

© 2022 Kaouther Adimi en les Editions du Seuil

© 2023 Nederlandse vertaling Ambo|Anthos *uitgevers*, Amsterdam en

Noor Koch

Oorspronkelijke titel *Au vent mauvais*

Oorspronkelijke uitgever Seuil

Omslagontwerp Marry van Baar

Omslagillustratie © Lili Wood

Foto auteur © Hermance Triay

Verspreiding voor België:

Veen Bosch & Keuning uitgevers nv, Antwerpen

Voor mijn grootouders

En ik ga voort
De kwade wind
Hij voert me mee
Van hier naar daar
Als was ik slechts
Een vallend blad.

Paul Verlaine
'Herfstlied'
Poèmes saturniens

De schrijver

In de nacht van 22 september 1972 kwam vanuit de Sahara een kwade wind aanwaaien en raakte Algiers bedekt met een rood stof dat neerdaalde op de gevels van de gebouwen, de daken van de auto's, de bladeren van de palmen en de parasols op de stranden.

In de vroege ochtend ging de hele Algerijnse hoofdstad in deze merkwaardige kleur gehuld; scholieren tekenden voor de lol zonnnetjes op de stoffige ruiten van de auto's die overal en nergens geparkeerd stonden; oudere leerlingen kladden er schuttingwoorden op.

Op de radio meldde een deskundige dat het zand sporen bevatte van de kernproeven die de Fransen nog geen tien jaar ervoor hadden uitgevoerd. Veel luisteraars draaiden daarop aan de knop om een andere zender op te zoeken in de hoop muziek of een amusementsprogramma te vinden.

Saïd B. had in deze wind een slecht voorteken kunnen zien, maar hij geloofde niet in het lot noch in voortekenen, en nadat hij zijn vrouw een kus had gegeven en haar eraan had her-

innerd dat hij haar klokslag zes uur in de grote boekhandel in de rue Didouche-Mourad verwachtte, verliet hij die ochtend rustig fluitend zijn appartement in de binnenstad. Het was trouwens volkomen overbodig geweest zijn vrouw aan de afspraak te herinneren: in de zeventien jaar dat ze waren getrouwd, was ze nooit iets vergeten.

De negen verdiepingen van het pand liep hij naar beneden – sinds het vertrek van de Fransen in 1962 deed de lift het niet meer – en hij groette een buurman die leunend tegen de toegangspoort de voorpagina van zijn krant omhooghield, waarop een foto van Saïd prijkte, en hem feliciteerde.

Bij het radiostation bleef Saïd even staan voor het grote smeedijzeren hek om naar een schilder te kijken die met veel toewijding de gezichten van Yacef Saâdi, Hassiba Ben Bouali en andere helden van de onafhankelijkheidsoorlog op een gevel aanbracht. Zodra de kunstenaar hem in het oog kreeg, legde hij zijn penseel weg en stak de straat over om hem een paar vriendschappelijke klopjes op de rug te geven.

‘Gefeliciteerd, vriend!’ riep hij uit. ‘Binnenkort schilder ik jou op de muren van de stad!’

Met valse bescheidenheid schudde Saïd zijn hoofd. ‘Ach, het is maar een klein boek. Het stelt niks voor.’

‘Een klein boek? Een grote roman zul je bedoelen! De allergrootste Algerijnse roman! Iedereen heeft het erover! Ach, mijn vriend, ik ben zo blij voor je.’

Gegeneerd lachend liep Saïd om de slagboom heen nadat hij zijn pasje had opgehouden naar de beveiliging, die geen acht op hem sloeg en een voetbalwedstrijd op de radio volgde. Saïd

was hem nog niet voorbij of hij hoorde een vreugdekreet. Algerije had een doelpunt gemaakt tegen Turkije.

Voor hij de opnamestudio binnenging die voor hem was gereserveerd, sloeg hij met zijn ene schoen tegen de andere om ze van het rode stof te ontdoen. Daarna installeerde hij zich en gebaarde naar zijn secretaresse dat ze de eerste gast van die dag kon gaan halen. Dat was een Andalusische zanger, de derde die hij deze maand ontving, maar sinds Houari Boumédiène in 1965 aan de macht was gekomen, was de lijst met artiesten die door zijn meerderen waren 'geautoriseerd', aanzienlijk korter geworden.

Saïd, doorgaans vriendelijk en aimabel, was die dag zo gegiteerd dat hij zo nu en dan ongeduldig en kortaangebonden was, met als gevolg dat er voor zijn secretaresse niets anders opzat dan de gasten nederig haar verontschuldiging aan te bieden en hen weer de studio uit te geleiden.

Eindelijk was het tijd om het radiostation te verlaten en weer naar het centrum te gaan, naar de boekhandel waar hij werd verwacht in verband met een bijeenkomst naar aanleiding van zijn debuutroman, die een maand eerder was verschenen.

Ineens was hij angstig, haast geïntimideerd; hij dwong zich zijn pas in te houden om niet de indruk te wekken dat hij zich haastte. Vanuit de verte zag hij lezers aankomen: studenten, een vrouw gekleed in een elegant mantelpakje en zelfs een man van onbestemde leeftijd in gekreukelde kleren. Hij was er trots op dat hij zo'n gemêleerd publiek had. Dat komt doordat ik voor iedereen schrijf! hield hij zich voor.

Hij wachtte nog een paar minuten voordat hijzelf de bom-

volle boekhandel binnenging. Zijn roman was duidelijk zichtbaar uitgestald. Het blauwe omslag had buiten al zijn aandacht getrokken. Zijn hart kromp samen, zoals elke keer dat hij de afgelopen weken zijn werk in handen had gehad. Terwijl hij tegenover het publiek ging zitten, betreurde hij het dat hij niet van zijn uitgever had geëist een andere afbeelding voor het omslag te kiezen.

Zijn gedachten namen hem zo in beslag dat hij niet hoorde dat de boekhandelaar een uitgebreide beschrijving gaf van zijn curriculum vitae, en pas toen het applaus ophield dwong hij zich zijn aandacht weer op het hier en nu te richten. Breed glimlachend haalde hij uit de binnenzak van zijn jasje een vulpen, die hij op de tafel legde, en voor hij het woord nam schraapte hij luidruchtig zijn keel.

‘Het is een roman over het hedendaagse Algerije. De personages die erin voorkomen zijn allemaal met elkaar verbonden. Ze zijn geboren in El Zahra, een dorp als elk willekeurig ander dorp in het land. Leïla, een doodgewoon meisje. Tarek, een rauwe maar innemende herder, en Safia, een pottenbakster die over het gehucht waakt, zijn de belangrijkste personages van dit boek, waarin ik een uitgebreid tijdsbeeld schets. Hun levensloop wordt bepaald door de turbulente gebeurtenissen die ons land de afgelopen jaren hebben gekenmerkt. Ik weet dat het einde van de roman velen van u heeft teleurgesteld, omdat u het voorgenomen huwelijk van Leïla beschouwt als zelfverloochening, als een overwinning van de tradities. En toch heb ik dit boek geschreven als eerbetoon aan Leïla, dat wil zeggen, als eerbetoon aan alle vrouwen van dit land, om ze aan te moedigen en aan te sporen meer vrij-

heid te eisen, de dictaten van de samenleving naast zich neer te leggen en te dromen van een ander leven.’

Weer applaudisseerde zijn gehoor. De boekhandelaar wees erop dat het de allereerste Algerijnse roman was die in het Arabisch was geschreven, waarop een paar mannen onder de toehoorders opstonden om Saïd toe te juichen.

Een fotograaf baande zich met zijn ellebogen een weg naar voren, ging pal voor de schrijver staan en drukte het knopje van zijn toestel in, waardoor Saïd verblind werd door een flitslicht.

*

De foto staat daar, op mijn bureau. Saïd is erop te zien. Zijn bruine, wat lange haar is achterovergekamd, zijn gezicht licht op door een brede lach, zijn opengesperde ogen kijken recht in de lens. Onder zijn jasje draagt hij een wit overhemd en een wollen trui die lijkt te pillen. Zijn handen rusten plat op tafel, zijn nagels zijn keurig verzorgd. Vlak bij hem, de volle boekenplanken van de boekhandel. Op de foto is ook een tiental keren het omslag te zien en dus ook een tiental keren de afbeelding van een vrouw met amandelvormige ogen, een schoonheidsvlekje op de wang en een scheiding in het midden van haar lange haar. Dat is Leïla. Ze draagt een gestippelde jurk die tot aan de hals is dichtgeknoopt. Een lap stof is als een sjaal om haar schouders gedrapeerd. Als je de foto aandachtig bekijkt is door de etalageruit een vage schim in de verte te zien: de rug van een man die wegloopt. Dat is Tarek.

De zwart-witfoto zat zorgvuldig opgeborgen in een kar-

tonnen koffer die Tarek had verstopt in een schuurtje in zijn tuin. Voor hij vroeg in de ochtend samen met Leïla en de kinderen vertrok had hij de koffer achter de schappen met potten verf geklemd. Ze vertrekken trouwens niet, ze vluchten; het hoofd van Tarek gaat schuil onder de kap van een boer-oes, dat van Leïla onder een haik. Samen doen ze de deur op slot, plaatsen er nog een hangslot op en laten hun huis en hun dromen achter.

Met elk een van hun dochtertjes in hun armen gaan ze op weg naar het station. Onder de zon, die nog amper is opgekomen, lopen ze zo twee kilometer zonder een woord te zeggen – niet dat ze boos zijn op elkaar, maar ze hebben lang gepraat en alles is gezegd.

Wanneer ze in de trein stappen moet Tarek aan die koffer denken. Eigenlijk is het onverstandig om hem daar achter te laten, maar wie haalt er nu een tuinschuurtje overhoop? Bovendien waakt Safia erover zoals zij altijd over ons heeft gewaakt, zegt hij tegen zichzelf.

Op het perron blaast de spoorwegbeambte op zijn fluitje. Leïla kijkt niet één keer uit het raam. Terwijl de locomotief zich in beweging zet, neemt ze zich voor hier nooit meer een voet te zetten.

Twintig jaar lang zal ze zich hieraan houden.

1

Tarek

De herder

Het gehucht El Zahra had niets bijzonders waar het om bekend had kunnen staan. Ten zuiden en ten noorden strekte zich een bergketen uit. De grond werd niet bewerkt en het enige meer lag ruim honderd kilometer verderop. 's Winters was alles bedekt met sneeuw, 's zomers ontstonden er regelmatig branden. Wie de eerste man was die op het dwaaze idee was gekomen zich hier te vestigen, wist niemand. De streek had niets te bieden. Haar enige rijkdom was haar hemel, waaraan, als de avond was gevallen, boven de hoofden goudkleurige puntjes oplichtten; aan het begin van 1922 waren er niet zelden wetenschappers of jonge studenten in de astronomie aan te treffen die uit alle windstreken van Frankrijk kwamen om de sterren te bestuderen.

De ouders van Tarek bekommerden zich niet veel om de sterren of de maan; dat waren slechts hulpmiddelen om tijd en plaats uit af te leiden, een manier om zich te oriënteren. Al het overige was, zoals men zei, niet meer dan poëzie. En poëzie, dat was niet voor hen.

In een klein houten huis, niet meer dan een hut tegen de bergwand helemaal aan het eind van het dorp, maakte Tarek zich in de nacht van 3 februari 1922 op om ter wereld te komen. De vloer van aangestampte aarde was ijskoud en het rieten dak bood wind en regen vrij spel. De bevalling duurde al een paar uur, het kind lag in een stuithouding. De aanstaande moeder was niet alleen. Zodra de weeën waren begonnen, was Safia, haar vriendin en buurvrouw, naar haar toe gekomen. Ze droeg een roze jasschort waardoor ze eruitzag als een verpleegster; haar voeten had ze in klompen gestoken en haar krulhaar samengebonden. Ze masseerde de rug van de zwangere vrouw en onderbrak dit alleen om een kom vol water te schenken uit een kan die ze de vorige dag met een vooruitziende blik bij de put had gevuld.

Ze depte het voorhoofd van de aanstaande moeder en bemoedigde haar door kalm en geruststellend te herhalen: ‘Het gaat je lukken, geloof me maar.’ Alleen haar stem klonk op in het enige vertrek van het huis, en daar was een reden voor: de vrouw in barensnood kon niet praten. Ze kon Safia slechts aankijken met een angstige blik in haar grote ogen. Haar vriendin probeerde haar gerust te stellen, het kindje zou zich omdraaien, daar was ze van overtuigd. Zelf had ze geen kinderen – haar man was op zeer jonge leeftijd overleden – maar ze wist hoe ze kinderen ter wereld moest brengen. Haar moeder was vroedvrouw, zoals ook de moeder van haar moeder dat was geweest. Al generaties lang gaven de vrouwen de geheimen en remedies aan elkaar door.

Terwijl ze gebeden prevelde, beschreef Safia met behendige, door de zon gebruide vingers kringen op de gespannen

buik van de vrouw. Eindelijk voelde ze dat het kind bewoog. Het leek de warmte op te zoeken van de handen die op de buik van zijn moeder lagen.

De aanstaande vader bevond zich een tiental kilometer verderop. Hij had Safia laten beloven een jochie naar hem toe te sturen zodra het kind geboren was. Hij wist zeker dat het een jongen zou zijn en had al een houten wieg voor hem getimmerd. Om heel het dorp uit te kunnen nodigen cous-cous te komen eten als het kind was geboren, had hij zwaar werk aangenomen en sliep hij al een maand lang in een barakkenkamp.

Twaalf uur nadat de weeën waren begonnen, kwam Tarek ter wereld en slaakte hij zijn eerste kreet, waarmee hij de twee vrouwen geruststelde over zijn levenskracht en stem. Zijn moeder hield hem tegen zich aan en bekeek het kleine schepsel dat ineens haar leven veranderde. Zij, een vrouw die altijd bescheiden was geweest en zich op de achtergrond had gehouden, ervoer ineens trots, waardoor er een brede glimlach op haar gezicht doorbrak. Ze had een zoon.

In het sombere huisje werd het ene leven door het andere verjaagd. De dag na de bevalling kreeg de moeder van Tarek te horen dat haar man was meegesleurd tijdens de zware regenval die de streek had geteisterd. Hij was dood. Een arbeider bracht haar geld, de opbrengst van een inzameling.

Als gevolg van de grote armoede die in de regio heerste, was Tarek een schriële boreling, maar het lukte zijn moeder hem

vanaf de tweede dag te zogen, waardoor hij al snel aankwam.

Safia maakte zich zorgen over het gezin. 'Een vrouw die niet kan praten en een zuigeling, dat klinkt als het begin van een slecht sprookje,' zei ze steeds. De moeder van Tarek straalde daarentegen rust uit. Ze maakte haar vriendin duidelijk dat zij zich ook niet druk moest maken: ze zou zich heus wel redden.

Safia ging de deuren langs. Overal werd ze met een glimlach en achting ontvangen. De vrouw die alle geheimen kende, kon niets worden geweigerd. Zelfs de wijzen van het dorp durfden niet tegen haar in te gaan.

Tarek was nog maar acht dagen oud toen Safia vond waar ze naar op zoek was: een andere zuigeling, wiens moeder geen melk had en vertwijfeld een manier zocht om hem te voeden. Ze jammerde; de vader, de grote zusjes en de ooms en tantes van het kind, dat de naam Saïd had gekregen, jammerden mee.

Safia stelde voor dat Saïd een paar uur per dag aan de moeder van Tarek werd toevertrouwd. Zij had melk genoeg voor twee. Als tegenprestatie zou de familie van Saïd ervoor zorgen dat ze groenten, fruit en wat vlees kreeg. En zo lagen in het houten huisje met het rieten dak twee kleintjes aan dezelfde borst.

*

Op zesjarige leeftijd was Tarek óf te vinden op de markt waar Safia de potten verkocht die ze had gemaakt, óf in de bergen die hij samen met Saïd verkende. Wie hen samen zag, had